

**Tale, Bygdøynes, 8. mai 2023. Utenriksminister Anniken Huitfeldt.**

Kjære alle sammen,

Det er spesielt å stå nettopp her ved krigsseilermonumentet på frigjøringsdagen. Dette minnesmerket over de mange som ofret alt, og de mange som gav alt.

3700 norske sjøfolk mistet livet under andre verdenskrig. Nesten 1000 utenlandske sjøfolk i den norske handelsflåten mistet også livet. Handelsflåten var Norges viktigste bidrag til de alliertes seier i 1945.

Dette er også minnesmerket over mange som ikke fikk den anerkjennelsen de fortjente før det var for sent. Dere som er i familie og slekt med krigsseilere vet hvor mye de ofret.

Vi skylder dem å hedre deres minne.

\*

Også i den ukrainske havnebyen Odessa står det et minnesmerke over sjøfolk. De kaller det «sjømannens kone». Det er en statue av en kvinne som løfter et barn. Barnet vinker ut mot havet for å si farvel til sin far, sjømannen. Som de aldri visste om ville kom hjem igjen.

Jeg var selv i Odessa forrige uke. Og det var ganske spesielt å stå der i havnen å se alle skipene. Se alle sjøfolkene som nå seiler ut med korn som er livsviktig for andre deler av verden. De seiler ikke uten fare. Det er krig i landet de seiler fra. Mange norske skip har seilt på Odessa, en av Svartehavets viktigste havnebyer.

\*

Den generasjonen som kjempet for Norges fred og frihet i årene 1940 – 1945 er i ferd med å gå ut av tiden. Det er viktig at denne delen av historien ikke går tapt, men holdes levende for nye generasjoner. Gjennom filmer, tv-serier og bøker.

Og gjennom dokumentasjon og forskning, som krigsseilerregisteret. Jeg vil takke og berømme alle de som har bidratt til å belyse denne viktige delen av Norges – og nordmenns – historie. Og som bidrar til å holde krigsseilernes minne i live. Som Guri Hjeltnes, Jon Michelet og Norsk Maritimt Museum, blant flere.

Da jeg var leder i utenriks- og forsvarskomiteen satt jeg i Forsvarets Veteranprisråd, sammen med blant andre Jon Michelet. Han var opptatt av å bruke krigsseilernes erfaringer for å ivareta våre veteraner i dag. I det arbeidet har vi lært mye om langtidsvirkningene krigsseilere og veteraner kan være utsatt for. Og om mangel på anerkjennelsen de rettmessig fortjener. Mange av de utfordringer veteraner forteller om er de samme som krigsseilere fortalte om.

Over 100 000 norske kvinner og menn har etter andre verdenskrig reist ut i verden i uniform for å bidra til å fremme fred, frihet og demokrati. Som våre krigsseilere har også de reist ut med vissheten om at de kan være nødt til å betale den høyeste pris.

Norske kvinner og menn har blant annet bidratt i FN operasjoner i Libanon, Jemen, Iran og Irak, Sierra Leone, Kosovo, Bosnia-Hercegovina og Afghanistan, for å nevne noen.

I dag hedrer vi også dem. Vår tids veteraner. Og er dem svært takknemlige.

\*\*\*

På denne dag i 1945 sa vi «Aldri mer 9. april». Og før gledesrusen hadde lagt seg, mens gledesrop ennå runget gjennom Oslo, Norge og Europa, så startet vi arbeidet med å bygge en ny verden.

En fredelig verden. En verden basert på respekt og gjensidig fordel. Hvor samarbeid ble nøkkelen.

Og ut av ruinene fra andre verdenskrig vokste en global orden som verden aldri før hadde sett. Vi fikk en regelbasert verden, basert på sikkerhet, folkerett og forutsigbarhet.

I vår del av verden ble mange demokratier med i NATO. FNs havrett og annen folkerett bidro til å trygge skip og sjøfolk.

FN var synliggjøringen av den nye verdensorden etter andre verdenskrig. Gjennom FN søkte verdens land å skape fred der det var krig, eller hvor konflikt truet. I dag tenker vi på FN-operasjoner nærmest som en selvfølge. Men husk at det var banebrytende arbeid.

Hvor det internasjonale samfunn i fellesskap sender kvinner og menn fra nær sagt alle nasjoner for å skape og opprettholde fred.

\*

Men den orden som vi langsomt har bygd opp siden 1945, fikk et alvorlig skudd for baugen 24. februar 2022. Da Russland forsøkte å okkupere et fritt land i Europa. Vi har ikke sett noe liknende siden andre verdenskrig.

Og det er noen slående paralleller. Der noen av de verste overgrep fant sted under andre verdenskrig, skjer det nå nye overgrep. Av en ny okkupant.

Skjebnen til den 96 år gamle ukraineren Boris Romanchenko er talende. Han overlevde fire av nazistenes konsentrasjonsleirer, inkludert Buchenwald og Bergen-Belsen. Han ble drept av en russisk granat i Kharkiv for noen måneder siden.

Det er også andre paralleller. Da jeg besøkte Odessa forrige uke var det for å snakke om gjenoppbygging. Slik **vi** startet planene med å bygge opp landet allerede før andre verdenskrig var over, legger Ukraina nå planer for **sin** gjenoppbygging etter krigen. Og de har vår fulle støtte.

Krigen i Ukraina illustrerer at fred, frihet og demokrati ikke kommer av seg selv. Det må kjempes for og forsvares. Vårt samfunn er tuftet på prinsippene om menneskets ukrenkelighet og egenverdi. På rettsstatens prinsipper, og på fred og frihet. Det er disse prinsippene våre veteraner kjempet for. Og våre soldater i ytterste fall kan gi sitt liv for. På våre vegne.

Og det er de samme prinsippene ukrainere i dag kjemper og dør for. Derfor er deres krig også vår krig. Derfor støtter vi Ukraina. Med våpen. Med penger. Med humanitær hjelp og på andre måter. Vi skal fortsette med det så lenge det er nødvendig.

Vi viser med det hvilken side vi står på når det virkelig gjelder. Og nå gjelder det.

\*

Norge er i dag ikke i krig. Men vi har en ny og alvorlig sikkerhetspolitisk situasjon i Europa.

Og i denne nye situasjonen bidrar kvinner og menn fra Forsvaret til å trygge vår frihet. Her hjemme og der ute.

Den innsatsen Forsvarets personell i dag gjør i Litauen, gjennom NATOs forsterkede militære nærvær, er viktigere enn hva mange kanskje forstår. De er synliggjøringen av

NATOs kollektive forsvar og avskrekking i regionen. De er selve symbolet på samholdet i alliansen.

Og gjennom Operasjon Interflex bidrar norske soldater til opptrening av ukrainske soldater. En opptrening som kan vise seg avgjørende for at også Ukraina skal få oppleve sin nye frigjøringsdag.

Jeg, og regjeringen, er disse soldatene svært takknemlig.

Og når de kommer hjem. Og når alle de tusener av andre nordmenn som har tjenestegjort rundt i verden for å fremme fred og frihet, da de kom hjem. Så er det vårt ansvar, og vår plikt å gi våre veteraner den anerkjennelse og støtten de fortjener. For den innsatsen de har gjort for alt vi har. Og alt vi er.

Måten mange krigsseilere ble behandlet på etter andre verdenskrig er for meg en mørk flekk i norsk historie. Noen ofret det aller kjæreste. Sitt eget liv. Det skal vi love hverandre å aldri glemme. Vi skylder dem alt.

Så la oss ta godt vare på våre veteraner. Det skylder vi dem. Både de som allerede har vært ute. Og de som ennå ikke har kommet hjem.

8. mai 1945 sa vi «aldri mer 9. april». Det sier vi ennå. Aldri mer 9. april.

Derfor er det så viktig å feire 8. mai.